

Зима на півдні

Роки, коли внаслідок агрокліматичних умов плодові культури зазнають найбільшого стресу та дестабілізації, дають змогу визначити обмежувальні чинники садівництва у досліджуваному регіоні.

Людмила Толстолік, канд. с.-г наук
Мелітопольська ДСС ім. М. Ф. Сидоренка ІС НААН

Щоб той чи інший сорт зміг себе максимально проявити у саду, технологія вирощування має обов'язково врахувати біотичні та абіотичні чинники, що обмежують його продуктивність. Виявлення таких негативних чинників є обов'язковою умовою успішного садівництва. Фахівці Мелітопольської ДСС проаналізували, як розвивалися плодові культури на півдні Степу України протягом 1999–2016 рр.

Багаторічні спостереження показали, що найменш стресовим для всіх плодових культур був осінній період. Заморозки у жовтні, що спричиняли передчасний (вимушений) листопад, траплялися нечасто і зазвичай не створювали надмірної енергетичної напруженості для рослин.

Основними стресовими погодними факторами для плодів у південному Степу України протягом останніх 18 років було зниження зимової температури нижче критичного рівня, різкі коливання температури взимку (чергування відлиг і морозів) — до 12–14° за добу. Зими з чергуваннями морозів і відлиг є типовим для південного Степу України явищем. Утім, за останні 15 років коливання температури стали більш різкими, контрастними, їх діапазон збільшився, а сам період такої зміни температури скоротився, іноді навіть до однієї доби. Це збільшило стресові навантаження, особливо на дерева персика і абрикоса, які в останні роки (з досить теплою грудневою погодою) мали нестійкий період глибокого спокою й починали вегетацію вже у середині лютого. Морози і весняні приморозки, що фіксувалися майже щорічно (таблиця), призводили до сильного пошкодження або навіть до повної загибелі генеративних бруньок.

Значним дестабілізаційним фактором для всіх плодових культур виявилися весняні приморозки високої інтенсивності, особливо в період бутонізації та цвітіння, за період спостережень такі зниження температур реєструвалися майже щорічно. Формуванню врожаю шкодила й волога погода з росами під час цвітіння — такі умови сприяли розвитку моніліального опіку. Травневі і особливо червневі дощі, а також і зливи, значно почастишали і завдавали шкоди врожаю черешні, призводячи до розтріскування плодів.

У другій половині вегетації плодовим шкодив дефіцит атмосферних опадів і надмірно високі температури. Протягом останнього десятиліття спекотне та посушливе літо з бездошовими періодами, які тривають до 40–45 днів, стало постійним явищем. У садах персика, груші та яблуні без

зрошення посуха й спека заважали формуванню товарного врожаю плодів. Зокрема, за період спостережень добрий урожай абрикоса був лише 4 рази — у 2003-му, 2008-му, 2011-му та 2013 роках.

Аналіз метеорологічних показників засвідчив певні зміни клімату, але стійкої тенденції потепління не спостережено. Загалом погодні ресурси задовільно відповідали біологічним вимогам плодових культур. Найбільшу стійкість до погодно-кліматичних умов регіону продемонстрували сорти плодових місцевої селекції. Виявлено сорти мелітопольської селекції, що протягом цього періоду поєднували високі або вищі за середні значення показників стійкості до дестабілізаційних природних факторів південного Степу, зі стабільним їх проявом. Це, зокрема, сорти яблуні Мінкар, Скіф'янка; груші — Вікторія, Янтарна, Весільна, Катюша, Пектораль; черешні — Анонс, Казка, Талісман, Мелітопольська чорна, Крупноплідна, Романтика; вишні — Шалунья, Встреча, Відродження, Гріот Мелітопольський, Іграшка; абрикоса — Зоряний, Дар Мелітополя, Ташенакський, Мелітопольський ранній; персика — Золотистий, Мелітопольський ясний, Мрія, Віреня. За реалізації адаптаційної моделі південного садівництва в умовах зміни клімату ці сорти мають високу цінність. ■

Таблиця. Морози та приморозки за 1999–2016 рр. в зоні південного Степу України, дані Мелітопольської ДСС ім. М. Ф. Сидоренка ІС НААН

Рік	Зимовий мінімум		Весняний заморозок	
	дата	темпл., °C	дата	темпл., °C
1999	26.12.98	-14,3	06.05	-7
2000	26.01	-21,9	14.05	-1,9
2001	21.02	-12,7	01.04	-0,8
2002	09.01	-20,5	04.04	-1,2
2003	17.02	-18,7	02.04	-3,5
2004	22.02	-12,9	04.04	-9,0 (-11*)
2005	07.02	-14,2	01.04	-3,0 (-9*)
2006	23.01	-26,3	25.03	-3,5
2007	24.02	-19	22.04	-4
2008	18.02	-16,2	20.03	-2,4
2009	04.01	-20,1	20.04	-8
2010	25.01	-22,7	24.03	-2,1
2011	15.02	-14,3	13.04	-1,5
2012	02.02	-23 (-27*)	02.04	-1,1
2013	23.12	-15,3	25.03	-7,6
2014	31.01	-18,2	03.04	-5,2
2015	08.01	-20,7	22.04	-1,3
2016	04.01	-19,2 (-23*)	05.04	-0,5

* температура на окремих дослідних ділянках відділку №3 ДПДГ «Мелітопольське»

